

MATARÓ I EL MARESME EN EL DIETARI DE LA DIPUTACIÓ DEL GENERAL DE CATALUNYA

Les Corts, assemblees convocades pels sobirans, tenen el seu origen en la Cúria Règia extraordinària, quan els reis hi convoquen, de la qual només formaven part els grups privilegiats -noblesa i clergat- els habitants de les ciutats. A Catalunya, els representants de les comunitats locals van concórrer a l'assemblea general que es va reunir el 1214 per prendre jurament al rei Jaume I. A diferència dels altres regnes de la corona d'Aragó i a partir de 1289, a les corts catalanes existia la Diputació o junta dels diputats dels diversos braços que es formava en dissoldre's l'assemblea i que era una espècie de delegació permanent de les corts pel temps que transcorria fins a la següent convocatòria. La seva missió era la recaptació d'impostos (1).

En el segle XIV, durant el regnat de Pere el Cerimoniós, la Diputació del General adoptà un caràcter permanent, fixà la seva residència a Barcelona i van ser elegits tres diputats, representant cadascun dels braços de les corts. El 1413 van ser elegits tres oïdors de comptes i, després, dos assessors i un advocat fiscal, tots ells elegits per un període de tres anys. Ultra el cobrament de tributs, la institució vetllava pel manteniment dels privilegis i publicava i interpretava els acords presos a les corts. Les crisis del segle XV consolidaren la seva influència política. Fou suprimida per Felip V a la fi de la guerra de Successió, el 1714.

D'aquest organisme polític-administratiu que fou la Diputació del General va dimanar una documentació que constitueix per als historiadors una extraordinària font d'informació. En aquest estudi ens centrarem en el seu dietari, concretament en les notícies que ens dóna referents al nostre àmbit geogràfic, el Maresme.

Al *Dietari de la Deputació del General de Catalunya* figuren els esdeveniments de tipus polític, militar i religiosos més importants per al Principat, així com els més significatius de la vida ciutadana de Barcelona i de la mateixa institució. En un principi només es deixava constància dels desplaçaments i canvis dels diputats, per passar a enriquir-se amb notícies i informacions que el convertiren en una gasetta de successos. En general, recull les arribades i les sortides de Barcelona de les autoritats i dels funcionaris de la Diputació del General: oïdors, porters, legats, missatgers, diputats, etc.

Sembla ser que l'autor del *Dietari* fou l'escrivà major de la Diputació, encara que sovint en tindria cura un dels ajudants de l'escrivania. Un d'ells, Jaume Safont, autor des del 1454 al 1472, va recollir les notícies que li semblaren d'interès amb un sentit que podem qualificar de periodístic.

La sèrie comprèn 109 volums, del 1411 al 1711, i 40 volums d'esborrany amb notes del 1611 al 1713. Les anotacions van agrupades per triennis, començant el primer d'agost per acabar el 31 de juliol de l'any següent.

El costum de relatar esdeveniments succeïts dia a dia no fou exclusiu de la Diputació del General. Podem considerar com a precedents seus la *Crònica del Racional* (1334-1417) i el *Manual de Novells Ardits* o *Dietari de l'Antic Consell Barceloní* (a partir del 1390).

El *Dietari* va ser editat fragmentàriament per Josep Coloreu el 1888 a la *Biblioteca de La Vanguardia* i per l'Associació de Bibliòfils el 1950. L'Institut d'Estudis Catalans n'havia començat una edició, però el material fou destruït el 1939. L'Arxiu de la Corona d'Aragó ha emprès una edició completa. De moment han vist la llum un primer volum que cobreix el període 1411-1458 i un segon que va del 1458 al 1512 (2).

En les línies que segueixen pretenem fer un recull de les notícies que el *Dietari* dóna referents a la nostra comarca recollides en els dos volums darrerament esmentats i que, per tant, abracen el període que va del 1451 al 1512. Al llarg d'aquests cent anys, Mataró fou escenari de diversos fets, com el que tingué lloc el 1444, quan *en Pere Saldanya, porter, partí per anar a Mataró, on ere pres en Gabriel Calvet* (3).

El mateix va fer el notari Pau Messaguer. En dies successius -estem en el mes de setembre- es succeïren les anades i vingudes dels personatges esmentats de Mataró a Barcelona i a l'inrevés, afegint-se'ls el diputat Bernat Çalva, Joan Ros i Nicolau Guixar, aquests darrers acompanyats de saigs. Desconeixem la causa de la detenció de Calvet, ja que el *Dietari* no ens dóna cap detall. Podem plantejar-nos, a nivell d'hipòtesi, que els motius econòmics serien els que portarien a empresonar-lo; recordem que la missió principal de la Diputació del General era la recaptació d'impostos.

Tres anys més tard, el batlle de Barcelona, requerit pels diputats, *parti per anar a Matharo per la injuria per en Francesch Mata feta a'n Pere Ros, guarde del General, e ana ab ell Johan Marti, porter* (4).

Una altra volta Mataró torna a ser escenari d'un esdeveniment que atempta contra la institució o contra algun dels seus membres, i en la seva defensa acudeixen alguns dels seus representants.

El 24 de maig de 1448 un terratrèmol sacsejà el Principat. El *Dietari* recull les destrosses més importants que causà tant a Barcelona com a unes altres contrades: *enderroca lo castell dez Papiol ey mata tres homens, e lo castell de Sentmenat ey mata un fadri, lo castell de Muntornes, lo castell de Llinas, e la casa d'en Ombert de Bigues e mata y dues dones, e enderrocha lo monastir del Stany e mata y un frare, e enderrocha part de la sglesia de Mataró e part de la sglesia de Granollers...* (5).

Entre els anys 1462 i 1472 Catalunya és escenari d'una guerra civil que va enfrontar el rei Joan II i la Generalitat. La seva incidència a Mataró queda reflectida en el *Dietari*. El 22 de juliol de 1465 *les gents de les naus e de les galeres del rey en Johan qui. ns tenien asetiats per mar, foren gran terraçania, de nits, vers Matero, e com foren des-*

embarcats, los homens de la dita vila ab alguns altres de aqueixes parroquies a ells circunvahines qui feyen bona guayta, e be que.ls fonch master, sentiren.los, e mataren.se entre ells e la mar, e hac hi ten gran brega que.n mataren a llansades passats LXX, e.n apresonaren XXX o XXX... (6).

Ja a punt de finalitzar la llarga lluita, el 9 d'octubre de 1471, partiren de Barcelona diversos representants del monarca *per anar al castell de Sent Pol, qui es d.ella la vila de Matero, on devien esser mossen Johan Ça-Riera, capita de la ciutat de Gerona, Bertran d'Armendaris, navarro, Pere Johan Ferrer e altres capitans de gent d'armes, per conferir e comunicar de algunes diferencies qui eren suscitades entre ells en aquests dies prop passats, entra los quals devia esser lo bisbe de Gerona (7).*

L'endemà, dia 10, alguns d'aquests representants tornaren a Mataró, ja que no havien trobat Joan Sarriera, que sembla ser que era a l'Empordà per socórrer Palou d'Onyar o a Hostalric. L'abat de Ripoll, Jaume Carbó i Joan Bernat de Marimon foren escollits *per tornar la via de Matero e de Sent Pol, per veure e sentir que volien ne demanaven Bertran d'Armendaris, mossen Johan Ça-Riera, Pere Johan Ferrer e altres capitans qui scollaven e havien capitolat e contractat ab lo rey Joan, inimich del Principat de Cathalunya (8).*

El *Dietari* recull d'aquesta manera com alguns militars de renom van passar al bàndol de Joan II quan van veure perduda la causa de la Generalitat: *Diumenge a XIII. Entra en Barchinona un trompeta qui porta letres al senyor loctinent, als consellers e deputats, del traydor mossen Johan Margarit, bisbe de Gerona, les quals letres eren sots scrites de mans de mossen Johan Ça-Riera, cavaller, batle general de Cathalunya, capita de Gerona, de Hostalrich e de Sent Celoni, e encara eren les dites letres sots scrites de mans dels traydors en Bernat de Senesterra, Bertran d'Armendaris, navarro, Pere Johan Ferrer, donzell domiciliat en Barchinona; de mossen Bernat Margarit, germa del dit bisbe, e de mossen Jacme Alaman, faent.los a saber com ells s. eren dats al rey Johan, e d'aci davant lo volien haver per rey e senyor. E aquesta trahicio feren los dessus dits per gran oferta qui.ls fonch feta de diners e d'oficis e beneficis que'l dit rey Johan los promes (9).*

En efecte, Pere Joan Ferrer rebrà com a recompensa la vila de Mataró, el castell de Burriac i els pobles d'Argentona, Cabrera, Premià i Vilassar.

Seguint un ordre cronològic, se'ns torna a esmentar Mataró el 22 de març de 1485. Estem en plena guerra remença i els pagesos dirigits per Pere Joan Sala s'han alçat i han derrotat dues hosts, una de reial i una de Barcelona. Els bisbes d'Urgell i de Vic, Jaume des Torrent, conseller en cap de Barcelona, juntament amb cavallers, gentils homes i ciutadans (un total de dos-cents homes a cavall i tres-cents peons) partiren de Barcelona cap a Mataró *a deliurar los homens de dita vila e altres los quals en Pere Johan Sala ab sos complices pagesos de remença e altres en nombre de DCCC o mes tenien assetiats dins la sglesia e havien demanat socors al illustrissimo senyor infant loctinent e a la ciutat de Barchinona e com foren a Badalona hagueren nova que la dita sglesia se ere retuda als dits pagesos (10).* L'endemà, els pagesos van anar de Mataró a Lerona, prop de Granollers, on Pere Joan Sala fou derrotat, pres i executat el dia 28 del mateix mes. Recordem, però, com un any més tard la pagesia remença es va veure afavorida amb la Sentència arbitral de Guadalupe, que donava pas a la pagesia emfitèutica.

El 1494 una epidèmia de pesta feia estralls a la ciutat de Barcelona. Per aquesta raó se feu la deliberació de mudar lo consistori en la vila de Matero per la pestilència, ordenant que los ministres fossen en dita vila a XV de dit mes (11).

Al llarg del mes de juliol, el *Dietari* deixa constància de l'arribada a Mataró d'escrivans, diputats, oïdors, porters, mestres racionals, ajudants, advocats i altres funcionaris per tal de procedir a l'elecció de nous diputats. Aquest acte tingué lloc el dia 22 en una casa d'en Feu boter, qui sta devant la riera, la qual fon molt honradament enramada axí dins com defora e envelada que parague als qui vengueren per testimonis, qui foren molt honrades persones e en gran nombre, tant be que prengueren a maravella lo artifici de dita enramada (12).

En el mes d'agost s'acordà mudar lo consistori de Mataró a Vic, a hon haguessen esser tots a X de setembre (13).

Potser els efectes de l'epidèmia es deixaven sentir ja al Maresme i això fes aconsellable un trasllat de la institució cap a l'interior del Principat. Una nova epidèmia es data el 1507, i de nou el consistori barceloní decideix el trasllat: *se feu la mutació del consistori per la peste, pero que hi havie haver consistori fins dilluns primer de març. E prorrogaren fins lo primer de maig per a Lella, si no ere sana per a Matero al quart die, e si no hi havia sanitat que fossen a Sabadell* (14).

Efectivament, s'efectuà la mudança cap a Sabadell, però, en no ser aquesta vila reial, s'escollí com a seu del consistori el monestir de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron i més tard Manresa.

Juntament amb esdeveniments importants com els que acabem d'esmentar, Mataró apareix en notícies més concretes com aquesta: *Dimecres a XXIII* (juny del 1501)... *partí mossen Jaume Ferrer, scriba maior de la Diputació, licencia demanada e obtinguda dels senyors diputats, per a Mataró hon tenia la muller e fills* (15).

Però totes les informacions ens deixen constància de la importància de la vila al llarg del segle XV. I també d'algun dels seus fills, com és el cas de Galcerà de Mataró, regent dels comptes de la Diputació del General i que pel seu nom suposem nat a Mataró. Aquest funcionari encarregat de la gestió monetària de la institució ens apareix per primera vegada al *Dietari* el 1412, mentre la darrera notícia que d'ell se'n dona és la de la seva mort, que tingué lloc el 1440. Gràcies als tretze esments que d'ell es fan, podem conèixer el que cobrava, 100 lliures a l'any, i com el 1427 *era posat en tal punt per sa antiqüitat e vellesa que ja no podia servir al dit ofici de regent los dits comptes* (16).

Seguirà cobrant el seu sou, però es nomena un adjunt que l'ajuda en el desenvolupament de les seves tasques. Aquestes consistien a fer i rebre pagaments:

(4 novembre 1420) *mossen Galceran de Sentmenat, deputat, dona licencia a n Galceran de Mataro que sens cautela pogues fer a dir a la taula al hon. en Guillem de Masdovelles cent florins en acorriment de son salari degut e devedor.*

(22 desembre 1425) *los hon. deputats manaren a n Galceran de Mataro que sens cautela desliuras al hon. en Raphel Ferrer, qui les ha a pagar per los preus de tres esclaus fugits, centum et decem libras* (17).

El nom de la nostra comarca deriva d'una característica fisiogràfica, els aiguamolls que es formaren quan el mar es retirà de la Serralada Litoral. Que aquesta denominació estava plenament vigent en el segle XV, ens ho demostra el *Dietari: partiren de Barchinone en Pere Rocha, per anar al Maresma e al vescomtat, e en Gabriel Rovira, per anar en Valles per la exaccio del tayll dels cavalls qui deuen anar contra les gents del rey Johan* (29 desembre 1464).

parti en Rubio, porter, trames per los senyors deputats per anar en Valles, Maresma e Lobreguat a denunciar paguessen la primera tanda del fogatge dins lo temps, altrament hi serie trames per exeutarlos (25 gener 1475).

parti mossen Sabastia Sala, oydor de comptes, de Barchinona per anar fogajar Maresme e Valles (13 agost 1496) (18).

Indrets i personatges relacionats amb la història de la nostra comarca desfilen pel *Dietari*. Ja hem parlat de Pere Joan Ferrer, ciutadà de Barcelona i militar amb un paper destacat en la lluita que enfrontà la Generalitat amb el rei Joan II. De les seves accions militars es fa ressò la font que estudiem: (30 abril 1466) *se perlongaren de la plaia de la mar de Barchinona aquelles IIII naus armades, dos bergantins, una galiota e nou lenys grossos, carregats de forment, ab mil combatents, de les quals fustes fonch capita lo honorable en Pere Johan Ferrer, ciutada de Barchinona. E anaven per socorrer la ciutat de Tortosa, la qual stava grans dies ha asetiada per lo rey Johan e per los seus* (19).

I d'aquesta manera recull l'efecte que tingué la seva deserció de la causa de la Generalitat: (23 novembre 1471) *tres hores passat mig jorn, fonch feta una crida publica ab trompes e ab tabals de part del senyor loctinent, la qual primer fonch publicada en les scales del palay reyal major de Barchinona, e apres per les altres places e lochs publichs de la dita ciutat, contenent en efecte com lo dit senyor loctinent publicava per bares e per traidors mossen Johan Ça-Riera, batle general de Cathalunya, Bertran d'Armentaris, navarro, e en Pere Johan Ferrer, donzell, domiciliat en Barchinona, e manava les statues o semblances de aquells esser rossegades per tota la present ciutat, e apres esser peniats a la cort del veguer, capavall, fins les persones de aquells se pui-xen haver e esser exequades personalment e de fet* (20).

Una altra persona ja esmentada ha estat Joan Sarriera, capità de Girona i batlle general de Catalunya (també ho serà el seu fill Miquel), company de Pere Joan Ferrer en el canvi de bàndol en la guerra contra Joan II. La família dels Sarriera està vinculada a Argentona, ja que va rebre en herència un patrimoni bastit pels descendents dels castells del castell de Burriac, conegut al segle XV com a *casa o feu d'Argentona*. En el segle XVI van construir una casa fortificada al nucli urbà de la vila, on avui trobem la plaça de vendre, coneguda amb el nom de Can Sarriera i que fou enderrocada el 1936. El pes econòmic de la família Sarriera fou molt important. Tenia arrendats, tal com recull el *Dietari*, tots els drets de la Diputació del General.

En una sola ocasió s'esmenta el castell de Burriac o de Sant Vicenç en el *Dietari*, i la informació no pot ser més escarida: (6 novembre 1462) *ana lo discret en March Busquets, notari, ajudant de la scrivania del General, al castell de Sent Vicenç, trames per mossenyors los deputats, e aquest mateix die torna* (21).

Més explícit es mostra amb un dels seus senyors, Pere Desbosc (Pere IV), que fou guarda de la bolla a partir de l'11 de febrer de 1474. Aquest càrrec estava relacionat amb un dret que es pagava a Catalunya per la venda al detall de teixits de llana i seda. L'impost era rebut per la Generalitat des del segle XIII i rebia aquest nom pel segell de plom amb què eren marcades les mercaderies que estaven sota tribut (en llatí bulla vol dir segell). Pere Desbosc, ciutadà de Barcelona, morí en l'enfrontament que tropes reials tingueren a Granollers amb els remences de Pere Joan Sala el 3 de febrer de 1485.

Altres indrets del Maresme desfilen al llarg del *Dietari*. Gràcies a ell sabem que una gran tempesta va fer gran mal en el Principat el mes de setembre de 1459, *e feri un hom qui dormia dins una barcha vers les parts de Montgat e mata'l*. (22).

Alella ens apareix el dia 19 de setembre de 1506 com a punt d'arribada de *lo senyor ardiacha, deputat* (23).

Es tracta de Lluís Desplà (1444-1524), ardiaca major de la catedral de Barcelona, rector de l'església dels Sant Just i Pastor i de les parròquies d'Alella, Argentona, Badalona i Vilassar. Tal com hem esmentat abans, Alella fou escollida el 1507 com a seu del consistori barceloní, el qual abandonava la ciutat comtal quan era víctima de la pesta. Les anades i tornades de Lluís Desplà de Barcelona a Alella i a l'inrevés es succeeixen al llarg dels anys 1506 al 1508:

Dimecres a XXIII parti lo senyor ardiaca per Alella.

Dimecres a XXX torna lo senyor ardiaca, de Alella (24).

Després dels exemples que han anat apareixent al llarg d'aquestes pàgines queda ben clara la importància del *Dietari* de la Diputació del General com a font històrica. Els fets en ell plasmats són en ocasions només dades anecdòtiques, però els successos de gran transcendència per al Principat com la guerra de temps de Joan II o el conflicte remença són reflectits de manera clara, exposant els fets des d'un punt de vista essencial; no oblidem que la Diputació del General ha adquirit ja un poder i unes prerrogatives que fan d'ella una institució puntual en la política catalana.

Maria Josep Castillo i Ezquerra

En algunes ocasions els autors afegeixen al text del *Dietari* dibuixos al.lusius als fets comentats:

Aquest die arribare cy la plaia de la mar de
barcelona, la nau deu ffrañc anchoy portat/c la
dey basel angles/qui portaroy ppa vna nau capellana
de regada de robes de valencians, i en aqst temps ere
enemich de pnapar de carchaliva

11 - VIII - 1469

A aquest die fench fench de la pitarra cy la ciutat de barcelona
contenench en efench q algu de venes di/nol gopos vendra
a mesurar de poy. dinere lo vero/e algu no gopos ve den
la palla/ames de des ff lo qui pncec pve de pena

14 - I - 1472

- Aquest die los primichs pugueren la torra de moñubir
la gran culpa daquello besties quila remoy

26 - VII - 1472

NOTES.

- 1.- A principis del segle XV les corts aragoneses designaran també una *Diputació del Reyno* (1412) i les valencianes una *Diputació del Regne* (1419), amb la missió de recaptar impostos i administrar els subsidis votats per les corts, augmentant també amb el temps les seves funcions.
- 2.- Publicats el 1974 i el 1977 respectivament per la Diputació de Barcelona.
- 3.- *Dietari de la Deputació del General de Catalunya. Colección de Documentos Inéditos del Archivo de la Corona de Aragón. Diputación Provincial de Barcelona. Barcelona, 1974-1977. 2 vol. Vol. I, p. 163.*
- 4.- *Op. cit.*, p. 177.
- 5.- *Op. cit.*, p. 181.
- 6.- *Op. cit.*, volum II, p. 76.
- 7.- *Op. cit.*, p. 113.
- 8.- *Op. cit.*, p. 114.
- 9.- *Op. cit.*, p. 114.
- 10.- *Op. cit.*, p. 206.
- 11.- *Op. cit.*, p. 252.
- 12.- *Op. cit.*, p. 253.
- 13.- *Op. cit.*, p. 254.
- 14.- *Op. cit.*, p. 326.
- 15.- *Op. cit.*, p. 294.
- 16.- *Op. cit.*, volum I, p. 85.
- 17.- *Op. cit.*, p. 76 i 84 respectivament.
- 18.- *Op. cit.*, volum II, p. 73, 139 i 270, respectivament.
- 19.- *Op. cit.*, p. 81.
- 20.- *Op. cit.*, p. 116.
- 21.- *Op. cit.*, p. 55.
- 22.- *Op. cit.*, p. 11.
- 23.- *Op. cit.*, p. 324.
- 24.- *Op. cit.*, p. 332.